

แนวปฏิบัติที่ดี

เรื่อง วิธีการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ที่เน้นการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์

ภาควิชาการพยาบาลมารดาทารกและผดุงครรภ์

วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี

การพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ที่เน้นการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นตัวนำและดำเนินเรื่องการให้การพยาบาลใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ สามารถพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์ได้ร่วมกับการเรียนรู้ที่จะต้องเกิดการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งของผู้เรียน ในปีการศึกษา ๒๕๖๑ ใช้หลักการของหลักฐานเชิงประจักษ์ Evidence Based Practice โดย Dr. David Sackett ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยให้นิยามว่า “เป็นการตัดสินใจวิธีการรักษาหรือดูแลผู้ป่วย/ผู้รับบริการ โดยพิจารณาจากหลักฐานที่ดีที่สุดซึ่งมีความชัดเจน และมีเหตุผล ที่มีอยู่ในขณะนั้นอย่างรอบคอบ” (Sackett D, ๑๙๙๖) การปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ นี้เป็นวิธีการบูรณาการความเชี่ยวชาญของบุคลากรด้านสุขภาพ ค่านิยมของผู้ป่วย/ผู้รับบริการ กับหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ดีที่สุด ที่นำมาใช้ในการตัดสินใจกระบวนการดูแลผู้ป่วย/ผู้รับบริการ โดยความเชี่ยวชาญของบุคลากรสุขภาพ เกิดจากการสังสมประสบการณ์จากการทำงาน การศึกษาและฝึกอบรมทักษะการดูแลผู้ป่วย/ผู้รับบริการ ในขณะที่ผู้ป่วย/ผู้รับบริการจะเกี่ยวข้องกับการกำหนดสิ่งที่ตนให้ความสำคัญ/คาดหวังและเห็นว่ามีความสำคัญ ส่วนหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ดีที่สุด จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบ

สำหรับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและผดุงครรภ์ ๑ และ ๒ โดยใช้กรณีศึกษาเป็นตัวนำเรื่อง กล่าวคือ การใช้ผู้ป่วย สถานการณ์ หรือสื่อเป็นเครื่องมือที่กระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานเชิงประจักษ์นั้นตามหลักการ ได้แก่

๑ การประเมินผู้ป่วย/ผู้รับบริการ (Assess the patient) เริ่มจากการประเมินปัญหาของผู้ป่วย หรือกำหนดปัญหาจากการดูแลผู้ป่วยหรือการให้บริการที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

๒ การตั้งคำถาม (Ask the question) เป็นการตั้งคำถามเพื่อใช้ในการหาคำตอบต่อปัญหาในข้อ ๒.๑ ซึ่งอาจเป็นคำถามเกี่ยวกับวิธีการดูแลผู้ป่วยที่ดีที่สุด ในด้านการวินิจฉัยโรค วิธีการรักษา การพยากรณ์โรค ต้นเหตุของการเกิดโรคและการป้องกัน ผลลัพธ์ด้านสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ เป็นต้น

๓ การสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ (Acquire the evidence) เป็นการเลือกแหล่งสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ เช่น ใช้เว็บไซต์ PubMed และทำการค้นคว้า/ศึกษาวิจัยด้วยวิธีที่เหมาะสม ซึ่งวิธีการศึกษาวิจัยมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีความแม่นยำและความลำเอียงของหลักฐานเชิงประจักษ์นั้นแตกต่างกัน ดังภาพที่ ๑ เป็นปิรามิดแสดงลำดับชั้นของวิธีการศึกษาวิจัย โดยด้านฐานของปิรามิดจะเป็นการศึกษาที่เริ่มจากความคิดหรือวิจัยในห้องปฏิบัติการที่ทำกับสัตว์ทดลอง และชั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ เป็นการรายงานกรณีศึกษา การศึกษาแบบ Case Control การศึกษาแบบติดตามระยะยาว การทดลองโดยสุ่มตัวอย่างและมีกลุ่มควบคุม

และการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ส่วนที่ยอดปิรามิด คือ การสังเคราะห์งานวิจัย ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการศึกษาที่ให้ผลแม่นยำตรงมากที่สุด และมีความลำเอียงน้อยที่สุด

ภาพที่ ๑ ปิรามิดของวิธีการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์

ที่มา: Schardt, C. and Mayer, J. ๒๐๑๐

๔ การประเมินหลักฐานเชิงประจักษ์ (Appraise the evidence) เป็นการประเมินหลักฐานเชิงประจักษ์ ด้านความแม่นยำและความสามารถในการประยุกต์ใช้ได้จริง

๕ การนำไปใช้ (Apply: talk with the patient) เป็นขั้นตอนที่บุคลากรด้านสุขภาพนำหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ผ่านการพิจารณาว่าดีที่สุดไปใช้ในการดูแล/ให้บริการเพื่อแก้ไขปัญหา โดยสิ่งนั้นต้องตรงกับความต้องการของผู้ป่วย/ผู้รับบริการด้วย

๖ การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนที่บุคลากรสุขภาพประเมินผลการดูแลผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ เพื่อที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา หรือยึดเป็นแนวปฏิบัติหรือมาตรฐานการปฏิบัติต่อไป

โดยนำมาใช้ให้สอดคล้องกับปัญหาสภาพจริงของผู้รับบริการอย่างรอบด้าน รวมทั้งสามารถใช้เหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ มาใช้กับกรณีศึกษาได้อย่างเหมาะสม มีการสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่องใคร่ครวญเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์หาคำตอบ มีการไตร่ตรอง **การเรียนการสอนแบบนี้จะทำให้ นักศึกษาพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์**

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน

ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

๑. ขั้นเตรียม
๒. ขั้นสอน
๓. ขั้นประเมินผล มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นเตรียม

๑. การเตรียมสื่อการสอน เตรียมบทความวิจัยและบทความวิชาการ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ที่ตรงกับสื่อที่ใช้เพื่อยุให้เกิการเรียนรู้ต้องเป็นสื่อที่ตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีทั้งสื่อที่เป็นผู้ป่วย สถานการณ์ โดยผู้สอนสามารถใช้ กรณีศึกษา ตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีสาเหตุ อาการแสดง ที่เห็น ชัดเจน การวินิจฉัย และการรักษาที่ตรงตามทฤษฎี สถานการณ์ นอกจากนี้ ทำความเข้าใจกับ PICO และ ความน่าเชื่อถือของหลักฐานเชิงประจักษ์

๒. การเตรียมผู้สอน มีรายละเอียดดังนี้

- ผู้สอนต้องรู้พื้นฐานของผู้เรียนในการใช้ PICO ในรายวิชาบุคคล ๑ และเชื่อว่านักศึกษาสามารถพัฒนาได้ มีศักยภาพ นอกจากนี้ ผู้สอนต้องอำนวยความสะดวกในการให้นักศึกษาสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ตรงตามผลการวิเคราะห์กับสภาพปัญหาและความต้องการของกรณีศึกษา

- ผู้สอนต้องมีทักษะในการตั้งคำถามและแนะนำทำความเข้าใจกับศัพท์ PICO ต้องไวในการหยิบยกสถานการณ์มาให้ นักศึกษาวิเคราะห์ และใช้แบบประเมิน PICO

- กรณีมีผู้สอนหลายคน ต้องมีคู่มือเพื่อให้ผู้สอนเข้าใจตรงกัน ส่งผลให้สามารถชี้แจงผู้เรียนได้เข้าใจตรงกัน

๓. การเตรียมผู้เรียน ต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจกรอบแนวคิด EBP PICO ที่ใช้ รวมทั้งต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจ กรณีศึกษา และเห็นความแตกต่างของการนำหลักฐานเชิงประจักษ์ไปใช้กับกรณีศึกษา รวมทั้ง ต้องตั้งเป้าหมายในการทำงาน/เรียนรู้ ใช้ประสบการณ์เดิมของครูในการพิจารณาประเด็นที่จะเตรียมผู้เรียน

ขั้นสอน

ในขั้นสอนจะต้องทำซ้ำๆ อย่างน้อย ๒ ครั้ง จึงจะกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดกระบวนการคิด การเรียนรู้แต่ละ ครั้งมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ทำความตกลงกับผู้เรียนและมอบหมายงาน เช่น ศึกษาผู้ป่วยในหอผู้ป่วย/ชุมชน ศึกษาใบงาน ดู ภาพยนตร์ เพื่อย่อยให้เกิดการคิดวิเคราะห์ทั้งนี้สิ่งที่มอบหมายให้ศึกษาต้องชัดเจน และต้องให้วิเคราะห์ตาม สภาพจริง PICO และหลักฐานเชิงประจักษ์ รวมทั้งต้องมีการติดตามงานอย่างน้อย ๑ ครั้ง

๒. ให้ค้นคว้าข้อมูล เช่น รวบรวมข้อมูลจากผู้ป่วย ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา เป็นต้น และระบุในการวางแผนการพยาบาล

๓. ให้การพยาบาลโดยใช้หลักการ EBP ในการแก้ปัญหาของผู้รับบริการ มีการเชื่อมโยงเหตุผลกับความรู้/ทฤษฎีแล้วมีการสะท้อนคิด เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก จุดอ่อนของตนเอง และเกิดการเรียนรู้ทางวิชาการในระหว่างที่ทำกิจกรรม Pre-post conference โดยมีขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ให้ผู้เรียนนำเสนอตามแนวคิด EBP

๓.๒ ควรมีการสะท้อนคิด ให้เกิดการคิดวิเคราะห์และเกิดการเรียนรู้ที่ดี

- มีทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ต้องมีการวางแผนก่อนเลือกใช้หลักฐานเชิง

ประจักษ์ สู่กรณีศึกษา

-ให้ผู้เรียนดูแลกรณีศึกษา รวบรวมข้อมูล และวางแผนการพยาบาล

-ผู้เรียนมีการนำเสนอ ประสพการณ์ดูแล ผู้สอนใช้คำถามสะท้อนคิด

-ร่วมกันสรุปประเด็น

-เตรียมการ/เตรียมผู้สอน/ผู้เรียน

-สอนใช้ PICO /6A มอบหมายงาน

-มีการประเมินผล

๔. สร้างบรรยากาศไม่ให้เกิดความเครียด ไม่กดดัน ให้นิเวศนักศึกษาในการแสดงศักยภาพ แต่ บาง สถานการณ์อาจต้องมีการกดดันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

๕. ในขณะที่สอนต้องมีการเสริมแรงใช้หลักการง่ายๆในการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานเชิงประจักษ์ กรณีนักศึกษาไม่ได้ตอบ จะให้กลุ่มช่วยกระตุ้น ให้นเวลาในการ คิด และมีการสร้างบรรยากาศในกลุ่ม

๖. มีการสอนโดยการเชื่อมโยงความรู้และชี้แนะให้ผู้เรียนเอาความรู้จากวิชาที่เรียนแล้วมาใช้
๗. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือทำและให้ทำซ้ำๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจและรู้สึกริเริ่มอยากทำ
๘. ตรวจงานและสะท้อนให้ผู้เรียนรับรู้รวมทั้งต้องบอกความจริงเกี่ยวกับผลการประเมินเพื่อให้ ผู้เรียนพัฒนาตนเอง
๙. เป็นสื่อกลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น บอกผู้ป่วยให้ช่วยบอกข้อมูล เพราะนักศึกษาไม่เคยมีประสบการณ์อาจจะตั้งคำถามหรือรวบรวมข้อมูลไม่ครบถ้วน
๑๐. มีการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยอาจสร้าง Line Group เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นประเมินผล

การประเมินผลสามารถประเมินได้ทั้งการประเมินเชิงคุณภาพและการประเมินเชิงปริมาณสามารถประเมินทั้งก่อนและระหว่าง หลังการให้การพยาบาล รวมทั้งการประเมินและสะท้อนคิด กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์โดยใช้กรณีศึกษา ซึ่งใช้ได้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำได้ดังนี้

เชิงคุณภาพ

๑. ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งในขณะปฏิบัติการพยาบาล Nursing round และการสอบ OSCE
๒. ประเมินจากการเขียนบันทึกการเรียนรู้ PICO
๓. ประเมินจากการตรวจแผนการพยาบาลและการปฏิบัติการพยาบาล โดยผู้สอนจะต้องกระตุ้นผู้เรียนให้มีการคิดวิเคราะห์การนำหลักฐานเชิงประจักษ์มาใช้กับกรณีศึกษา จากการวางแผนการพยาบาล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างใคร่ครวญ การสะท้อนคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การสะท้อนคิดการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และใช้การมีสัมพันธ์ที่ดีบนพื้นฐานความจริงใจ สนทนาเชิงวิพากษ์ มีสุนทรียสนทนาในการประเมินข้อบกพร่องของผู้เรียน
๔. ประเมินจากผู้รับบริการ สามารถรับรู้ว่ามีความรู้สึกถึงการให้บริการว่าเป็นอย่างไร และจะนำไปใช้อย่างไรบ้าง

เชิงปริมาณ

ประเมินจากแบบประเมินการคิดวิเคราะห์ ที่จะสะท้อนภาพคะแนนของการคิดวิเคราะห์

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

๑. การพัฒนาทักษะ การสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์และเตรียมฐานข้อมูลที่พร้อมใช้งาน
๒. การพัฒนาการเขียนบันทึก PICO ของนักศึกษา
๓. การพัฒนาทักษะการประเมินผลของผู้เรียนและผู้สอน ผู้เรียนในการประเมินผลกับผู้รับบริการ ผู้สอนในการประเมินผู้เรียนเพื่อตอบสนองต่อกระบวนการพัฒนาทักษะทางปัญญา การเปลี่ยนผ่านความรู้และการพยาบาลที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการอย่างแท้จริง

.....
หนังสืออ้างอิง

Guyatt, G. Rennie, D. Meade, MO, Cook, DJ. (๒๐๐๘). *Users' Guide to Medical Literature: A Manual for Evidence-Based Clinical Practice*, ๒nd Edition.

Sackett, D. (෧෯෯෦). “*Evidence-based Medicine - What it is and what it isn't*”. *BMJ*.; ෩෧෧:෭෧෭-෭෧෮. Retrieved from <http://www.bmj.com/cgi/content/full/෩෧෧/෭෧෭/෭෧෮>

Schardt, C. and Mayer, J. (෨෦෦෦). “*What is Evidence-Based Practice (EBP)?*”. Retrieved from <http://www.hsl.unc.edu/Services/Tutorials/EBM/welcome.htm>. Revised July ෨෦෦෦.